

Zet de lijn schuin en laat je zelf recht zetten

Over streepjestaal en andere vormen van *Tussentaal*

Marijke Spanjersberg

Twee werelden

- Zoeken naar de oorzaak voor het probleem
- Zoeken naar de oplossing
- Streven naar beheersing en controle
- Streven naar consensus op inhoud
- Grootschalig en planmatig veranderen
- De wijsheid zit bij experts
- Veranderen met behoud van eigen frame
- Patronen en samenhang zichtbaar maken
- Zoeken naar wat nu en morgen werkt voor het geheel
- Creëren van een nieuw perspectief, een nieuw verhaal
- Ruimte maken voor verschil met een balans voor geven en nemen
- Veranderen op menselijke maat via relaties tussen mensen met een naam en een gezicht
- De wijsheid zit in het systeem
- Veranderen begint met een nieuw frame

Twee taalregisters

- Daadkracht tonen
- Prioriteiten stellen
- Zichtbaar maken
- Doelen stellen
- Plannen van aanpak
- Effectrapportages
- Feiten en cijfers
- Kleine stappen kunnen van grote betekenis zijn
- Problemen hebben geen kern
We kijken naar complexiteit en samenhang
- Betekenisvol zijn
- Het gaat om de richting en de bandbreedte
- In gesprek gaan en samenwerken
- Van tellen naar vertellen: verhalen over de geleefde werkelijkheid en de losse eindjes
- $N = 1$

Twee werelden ineens: kwetsbaar voor de paradox

- 'Jullie zijn de spil van het veranderingsproces'
(maar jullie zitten bij geen enkel overleg)
- 'Wees tegelijkertijd eerste violist en bassist in het orkest'
- 'Wij willen duidelijkheid' (maar geen inperking)
- 'We zijn op weg en we moeten tegelijkertijd nu al succesvol zijn'
- 'Je moet investeren in het collectief'
(maar je wordt afgerekend op je afdelingsresultaten)
- 'Fouten maken mag'
(maar sommige, niet nader gedefinieerde fouten mag je niet maken)

Enkele voorbeelden van paradoxen in de zorg

- Vertel mij precies hoe het er voor staat
(maar rapporteer alleen in cijfers)
- U bent hier thuis
(ook al ziet het er hier heel anders uit)
- We moeten reflecteren/zorgvuldige analyses maken
(maar dat mag geen tijd kosten)
- U bent onze klant
(maar wij beslissen)

'Wees spontaan'

Ingrediënten voor de paradoxale boodschap:

- Een ongelijke relatie
- Een boodschap die in zichzelf tegenstrijdig is
- En die dus niet zonder problemen opgevolgd kan worden
- Een spreker die geen probleem ervaart
- Een ontvanger die ontregeld raakt

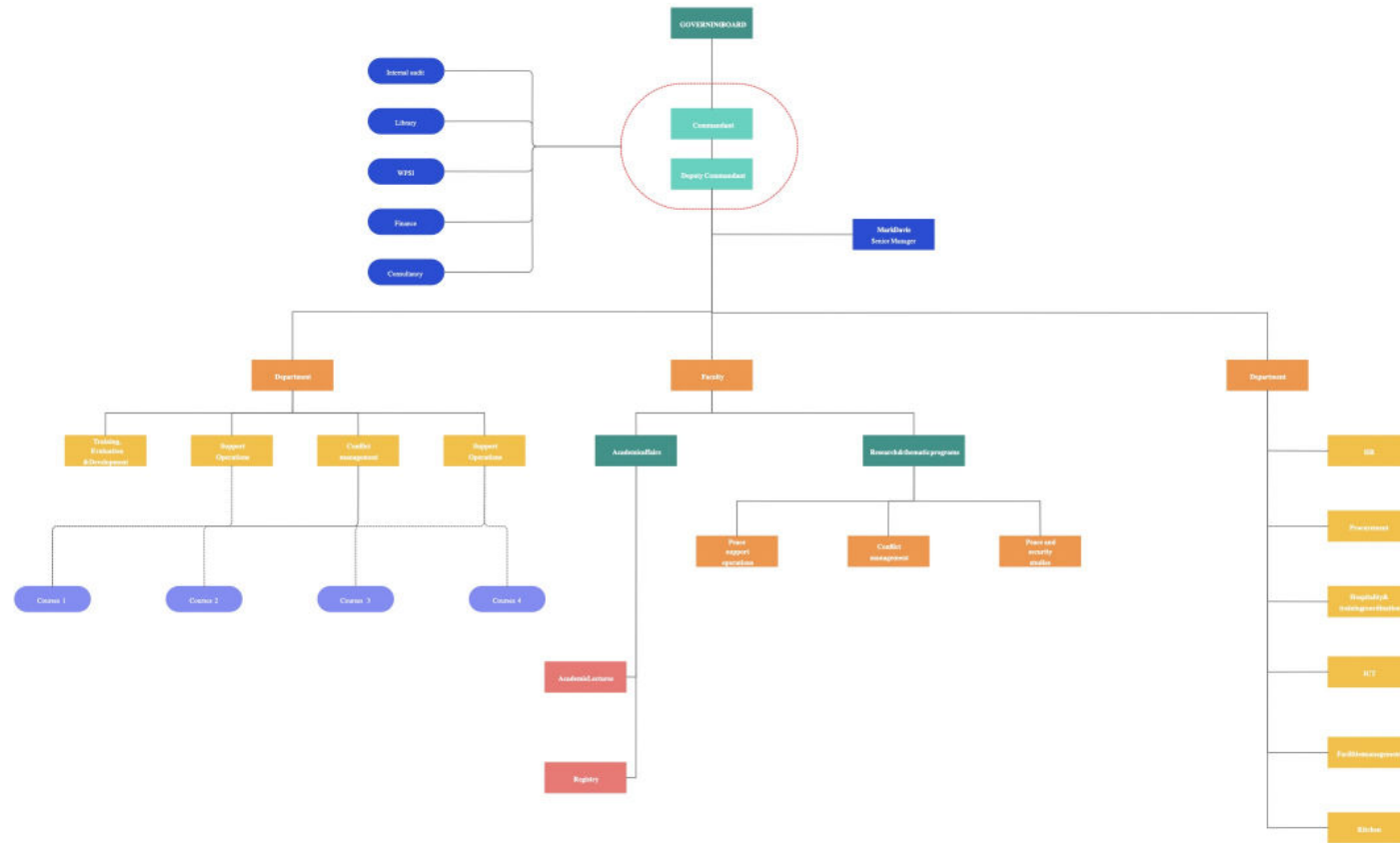
Variaties op de 'wees-spontaan-paradox':

- 'Je moet eens wat meer initiatief tonen'
- 'Ik zou graag zien dat je je eigen verantwoordelijkheid neemt'
- 'Wees open', 'werk vanuit inspiratie en bezieling', etc.

In de ander sturen taal

We moeten ervoor zorgen dat mensen meer uit zichzelf...

- in beweging komen
- gemotiveerd zijn
- eigenaarschap ontplooien
- zelf-reflectief zijn
- open staan voor feedback
- de visie omarmen
- hun eigen verantwoordelijkheid nemen
- intrinsiek bijdragen aan het collectief

Is er ruimte in de gevestigde orde?

Onze taal trekt naar binnen

Afdelingshoofd

Ambitiemanager

Voorlichtingsbijeenkomst

Inspiratiesessie

Jaarplanoverleg

Drijfveerdialoog

Gezocht: enthousiaste loodgieter!

Optima College MAVO HAVO VWO: Word jezelf!

Het is onze uitdaging u te laten groeien in uw authenticiteit

De uitdagingen van deze tijd vragen veel van de competenties en karakters van de leiders van de toekomst

In-de- ander- kijken-taal

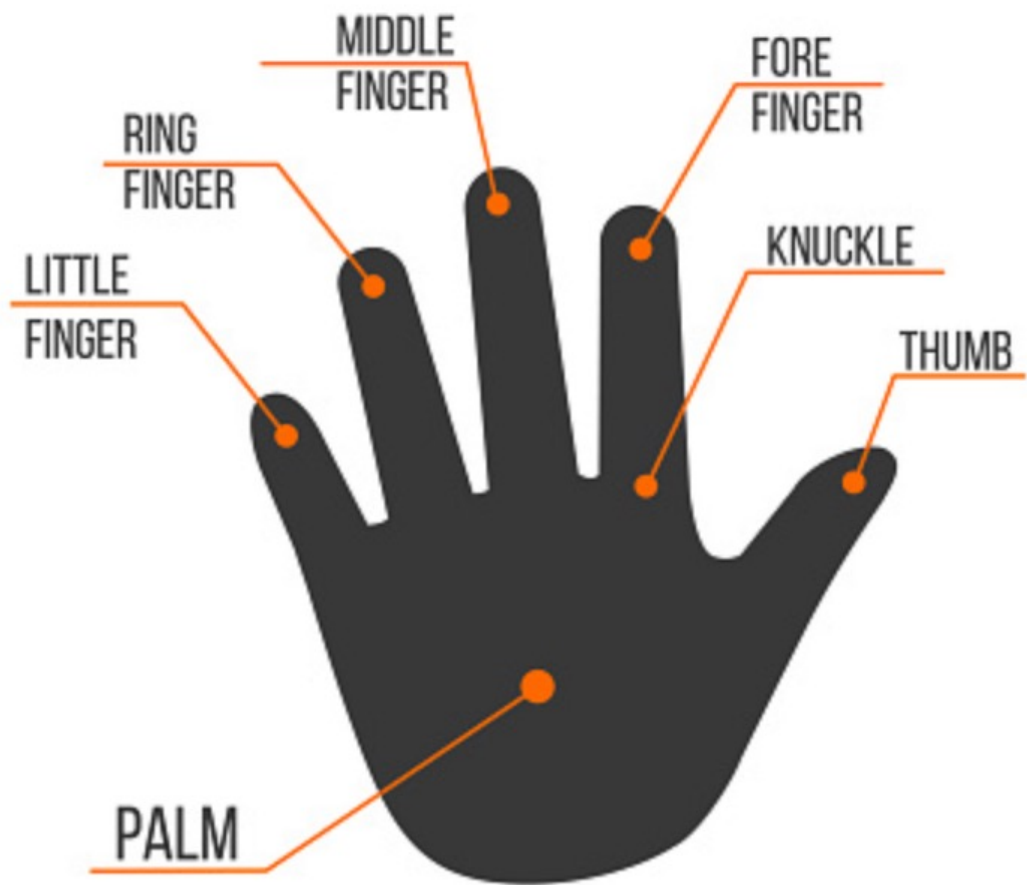
“Hij vindt het wel lekker gemakkelijk om vaag te blijven”

“Zij wil zich laten gelden”

“Zij zijn bang voor verandering”

“Ze zijn verslaafd geraakt aan het conflict”

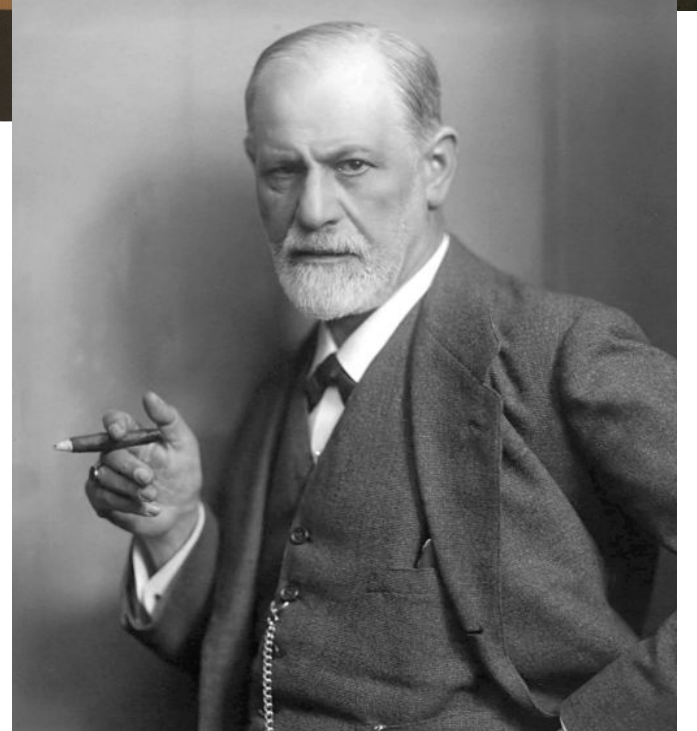
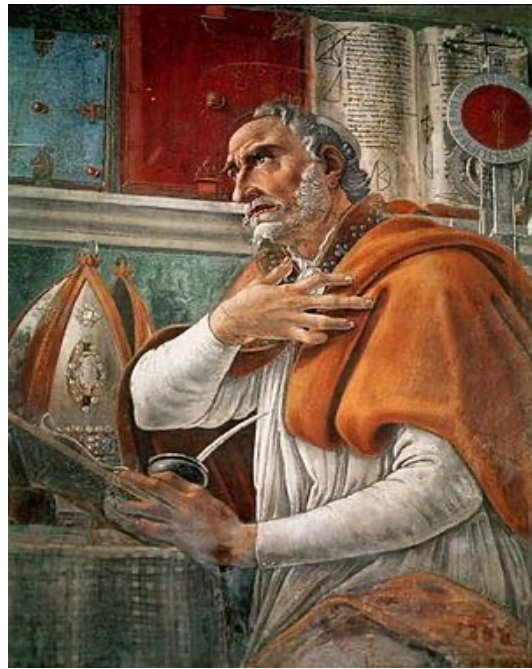
“Hij doet nu wel mee, maar hij is niet intrinsiek gemotiveerd”

In vogelvlucht door de
cultuurgeschiedenis
van onze in-mensen-taal

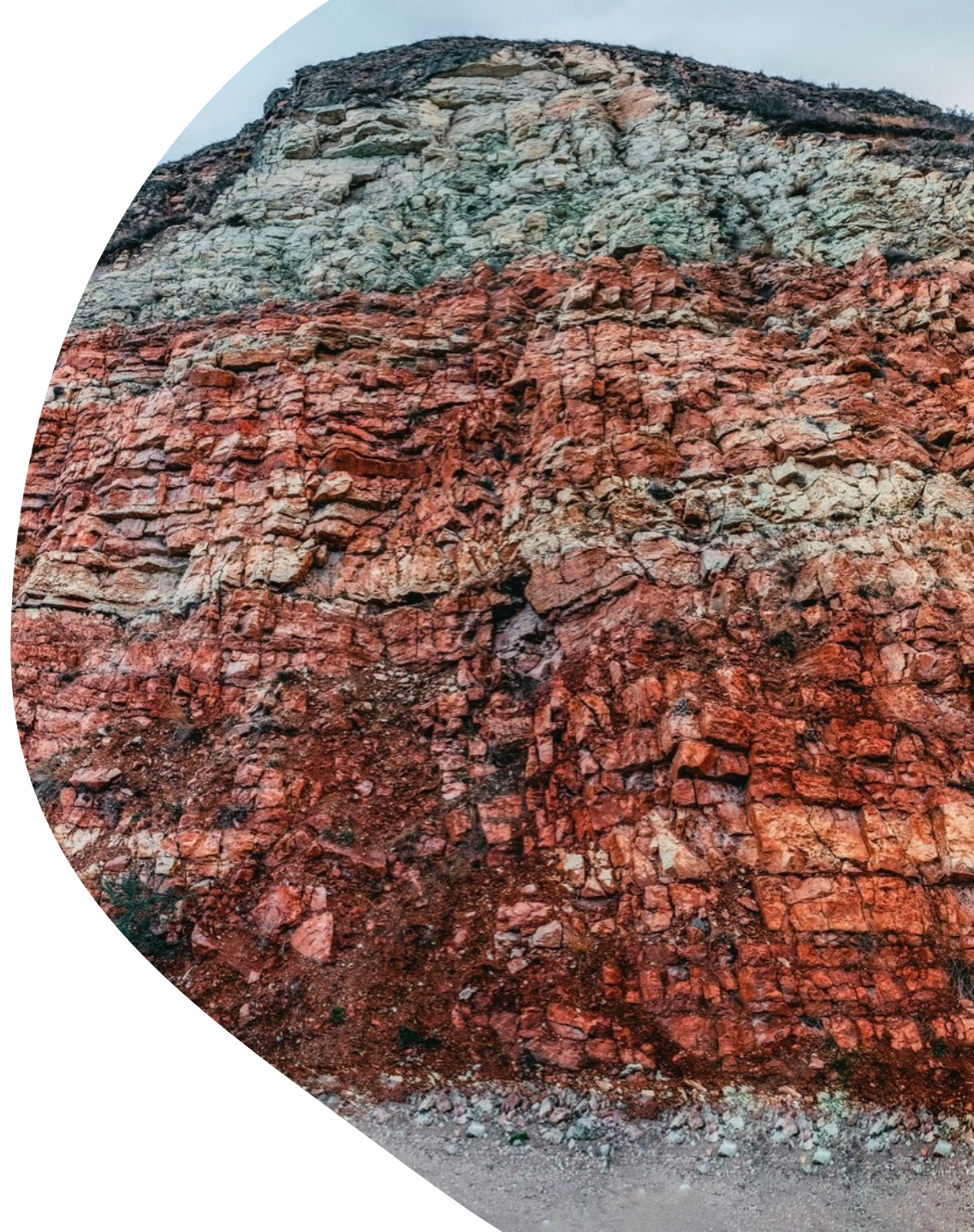

Charles Taylor: Bronnen van het Zelf

“Ik ben ik”

Aan het idee van een
innerlijk en maakbaar zelf
is 23 eeuwen gewerkt

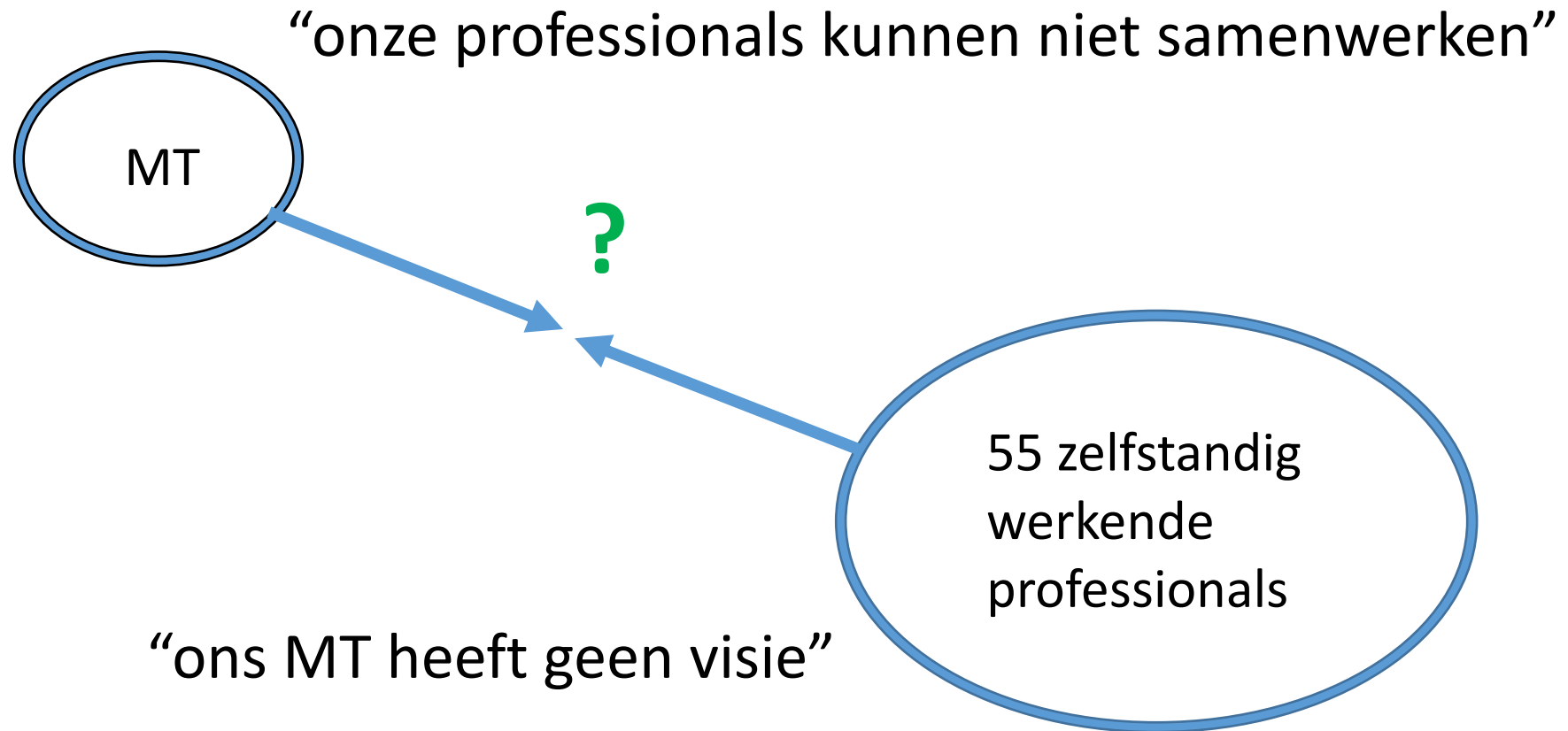
Twee denkwijzen

IN MENSEN

- Wat je *niet* ziet, is van meer betekenis dan wat je *wel* ziet
- Er bestaat van buitenaf een beter weten over wat er zich in een ander afspeelt
- Ieder mens heeft de verantwoordelijkheid om in en aan zichzelf te werken

TUSSEN MENSEN

- Kijken naar de oppervlakte is niet oppervlakkig
- We zijn slechte *mind readers*, dus we doen het met wat we allemaal kunnen zien en horen
- We omarmen ons menselijk tekort en hebben vooral elkaar nodig

Hoe maken we taal voor de *tussenruimte*?

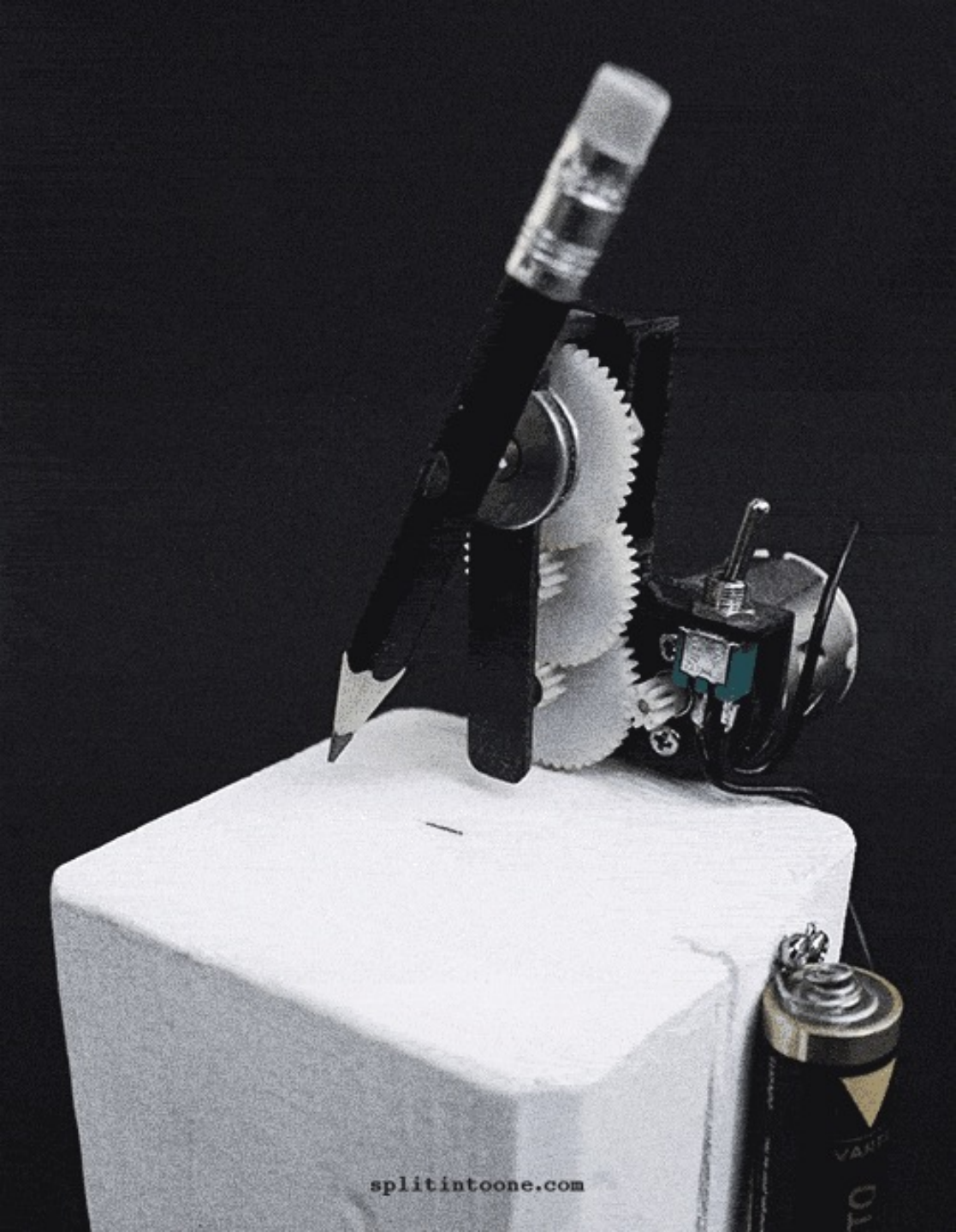
Patroontaal

Spelregeltaal

Streepjestaal

Systemen onder druk

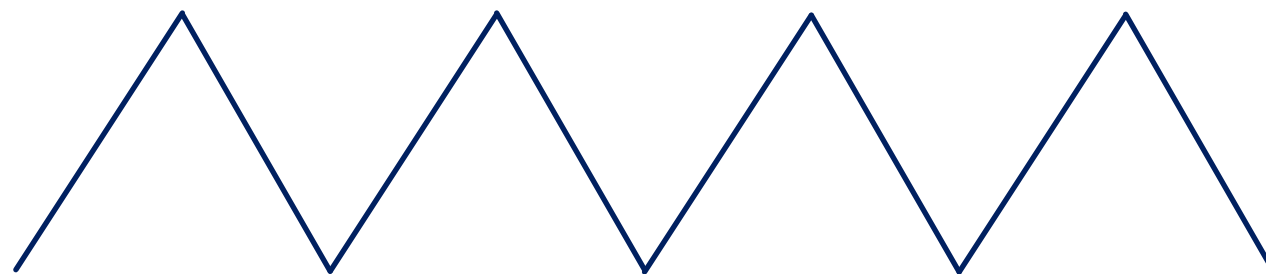

vallen in herhaling...

Lineair causaal redeneren

Ik ben duidelijk, *omdat* jij veel te slap bent

Jij bent veel te slap

Jij bent veel te streng

Ik ben mild, *omdat* jij veel te streng bent

Je kunt je niet *niet*
gedragen

Als je je niet niet kunt
gedragen,
heeft gedrag geen
begin

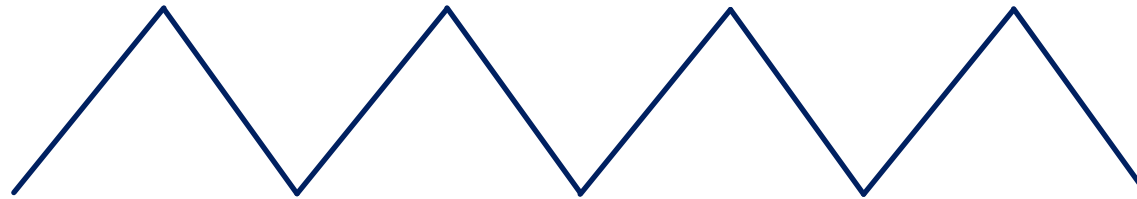

Als gedrag geen begin
heeft, kun je niet
spreken van *de*
oorzaak

Als je niet kun spreken
van *de* oorzaak, kun je
niet spreken over
schuld

lineair causaal

circulair causaal

Controleren

∞

Autonomie bewaren

Grote lijnen

∞

Details

Abstract

∞

Concreet

Zakelijk

∞

Mensgericht

Structuur

∞

Flexibiliteit

Ervaring

∞

Frisse blik

Overtuigen

∞

Overtuigen

Terugtrekken

∞

Terugtrekken

Dempen

∞

Versterken

Gas geven

∞

Remmen

Ontschuldigen

Ontschuldigen is een proces waarin de last van schuld bij iemand die wij tot dan toe de schuld hebben gegeven, van de schouders wordt genomen (Böszörményi-Nagy)

Ont'schuldigen, (ontschuldigde, heeft en is ontschuldigd) een contextuele en relationele manier van kijken in situaties waarin de schuldvraag rondwaart maar irrelevant is om tot een oplossing te komen

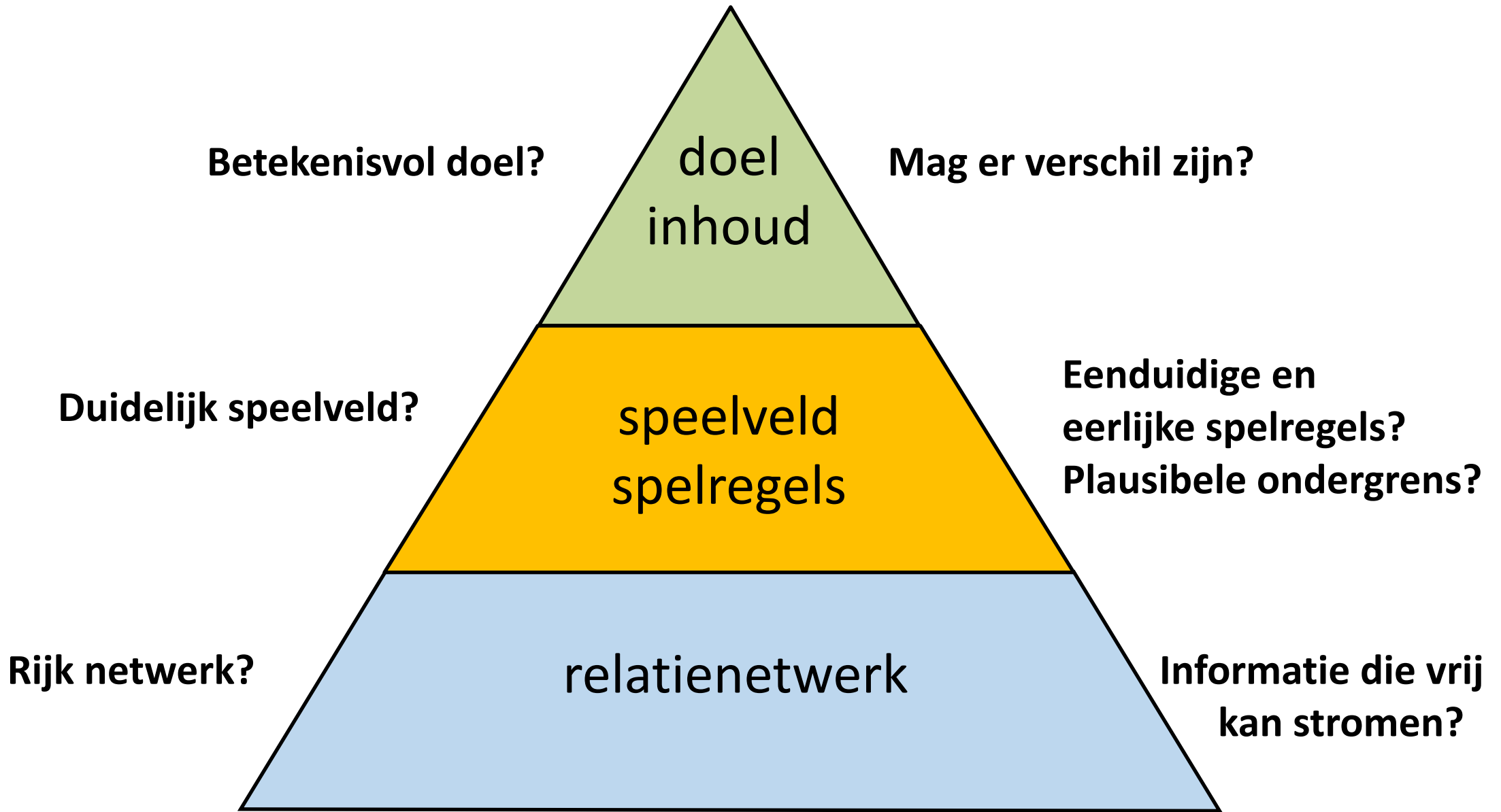
Hoe maken we taal voor de *tussenruimte*?

Patroontaal

Spelregeltaal

Streepjestaal

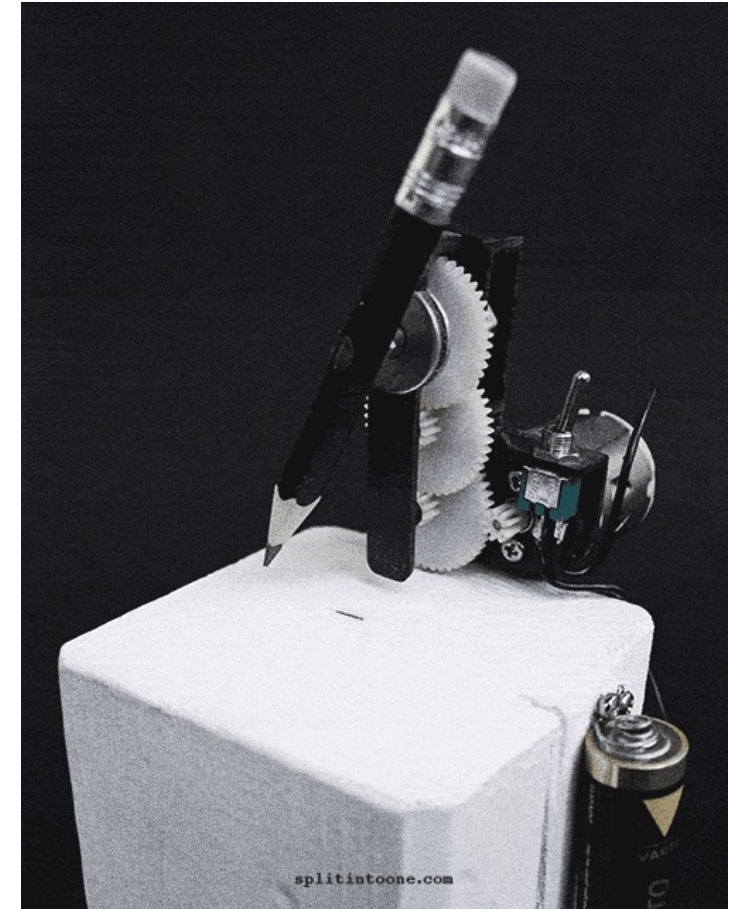

Wat zet sociale systemen onder druk?

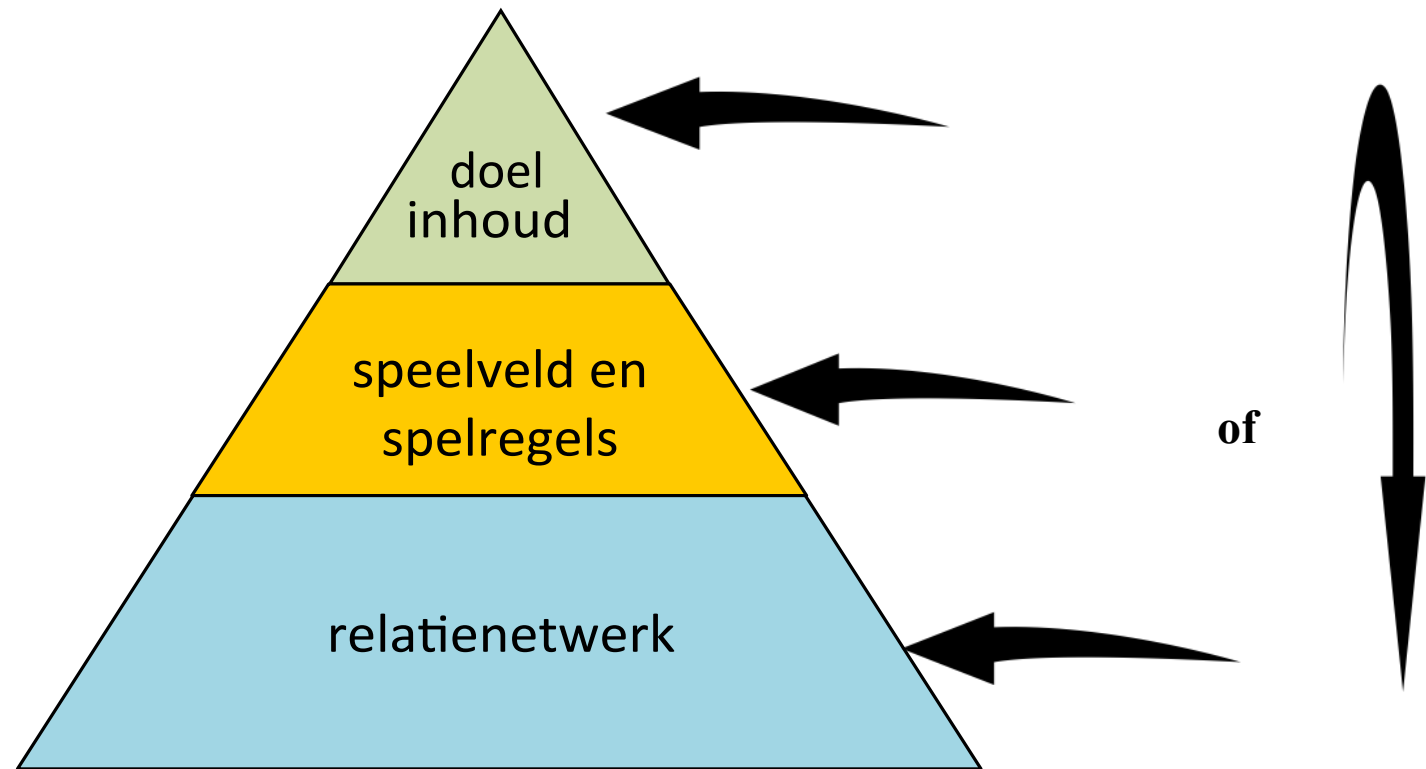
Doelen die als utopisch of paradoxaal worden ervaren

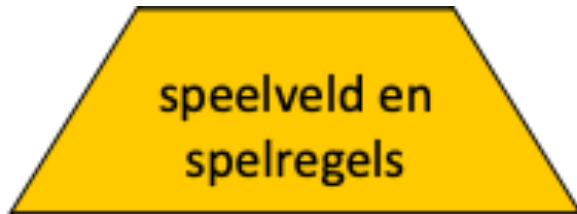
Onduidelijk speelveld en ontbrekende, onduidelijke of oneerlijke spelregels

Oorzaak-schuld-redeneringen

Kijken met behulp
van de driehoek
naar samenwerking
onder druk

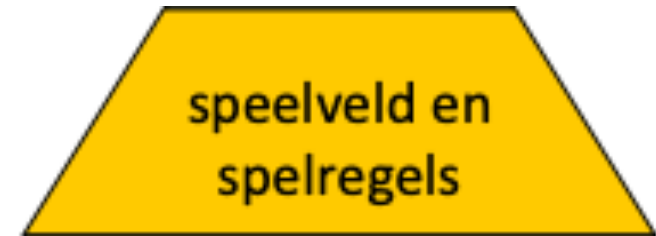

Speelveld en
spelregels

- Wanneer doe je het hier goed?
- Hoe kan er meer coherentie ontstaan?
- Wat doen we als we het met elkaar oneens zijn?
- Voelt de samenwerking voor iedereen eerlijk?
- Is er een gedragen besluitvormingsregel?
- Is er een gedragen ondergrens in de samenwerking?
- Hoe herstel je hier een fout?
- Aan welke concrete signalen zien we dat onze spelregels werken?

Is er een balans tussen:

- a) spelregels met een focus op de top van de driehoek
- b) en spelregels met een focus op de basis van de driehoek?

Hoe maken we taal voor de *tussenruimte*?

Patroontaal

Spelregeltaal

Streepjestaal

Streepjestaal

“Hoe wij in elkaar zitten wordt sterk bepaald door hoe we aan elkaar zitten” (Johan Goudsblom)

1. Er zijn geen losse problemen, problemen zitten altijd aan mensen vast (van Dongen)
2. Er zijn geen losse mensen, wij zijn ‘relational beings’ (Gergen)
3. De kwaliteit van de relatie is ‘meta’ ten opzichte van de inhoud (Watzlawick)

“Zijn die parels echt?”

Chantal Emmy

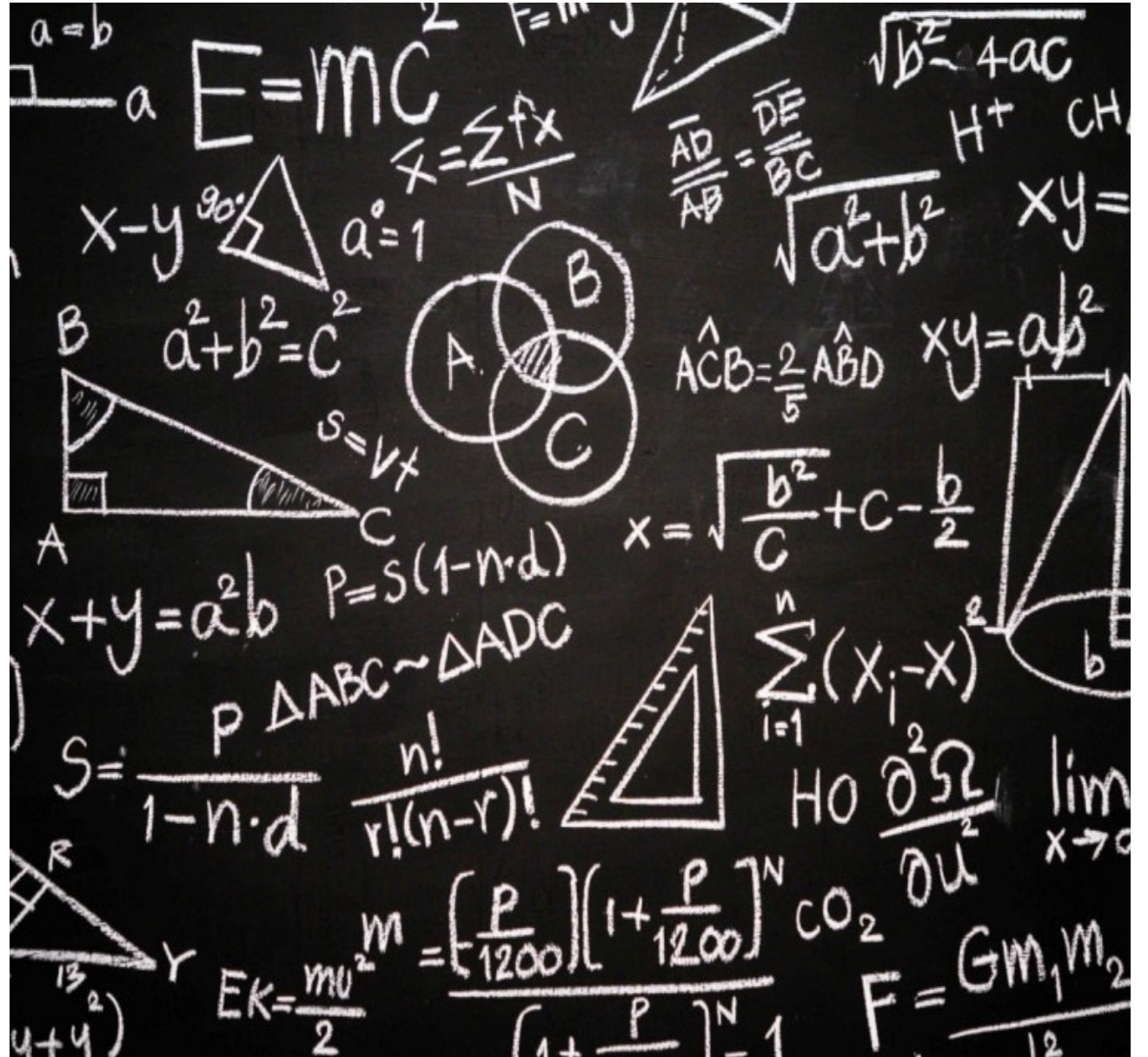
Wiskunde als metafoor

$$5 + 3 = 8$$

$$5 - 3 = 2$$

$$5 \times 3 = 15$$

$$5 : 3 = 1,67$$

Een relatie kun je geen hand geven

Hoe kijk je naar relaties?

Want je kunt ze niet zien

Hoe praat je met relaties?

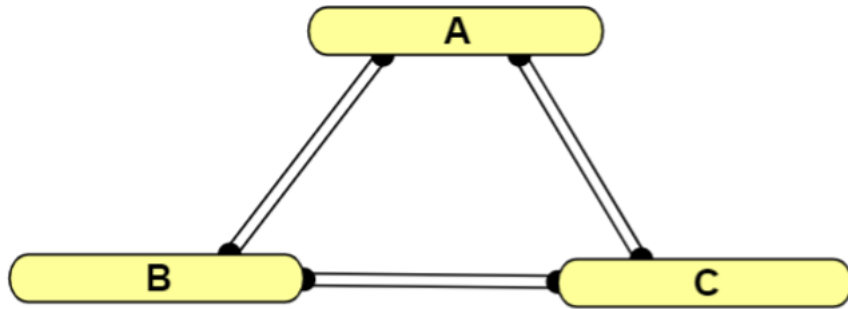
Want ze zeggen niks terug

Hoe intervenueer je in relaties?

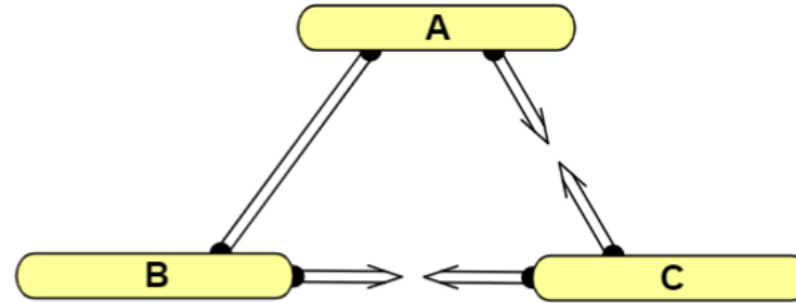
Want ze hebben geen substantie

Relatiewiskunde: triades

evenwicht:

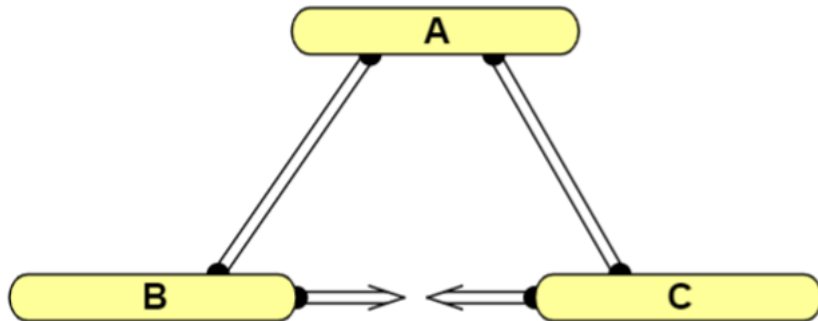

de vriend van mijn vriend is mijn vriend

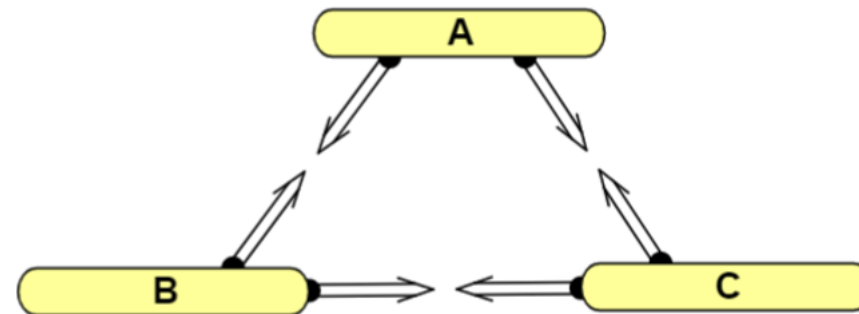

de vijand van mijn vriend is mijn vijand

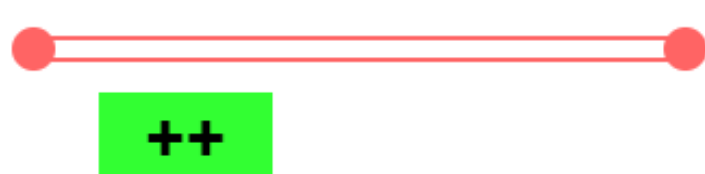
geen evenwicht:

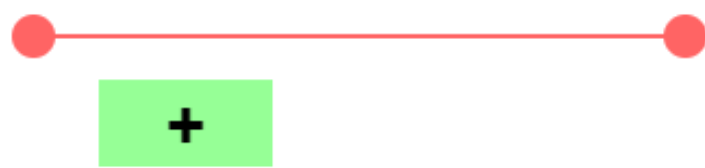
de vijand van mijn vriend is mijn vriend

de vijand van mijn vijand is mijn vijand

goede relatie

redelijke relatie

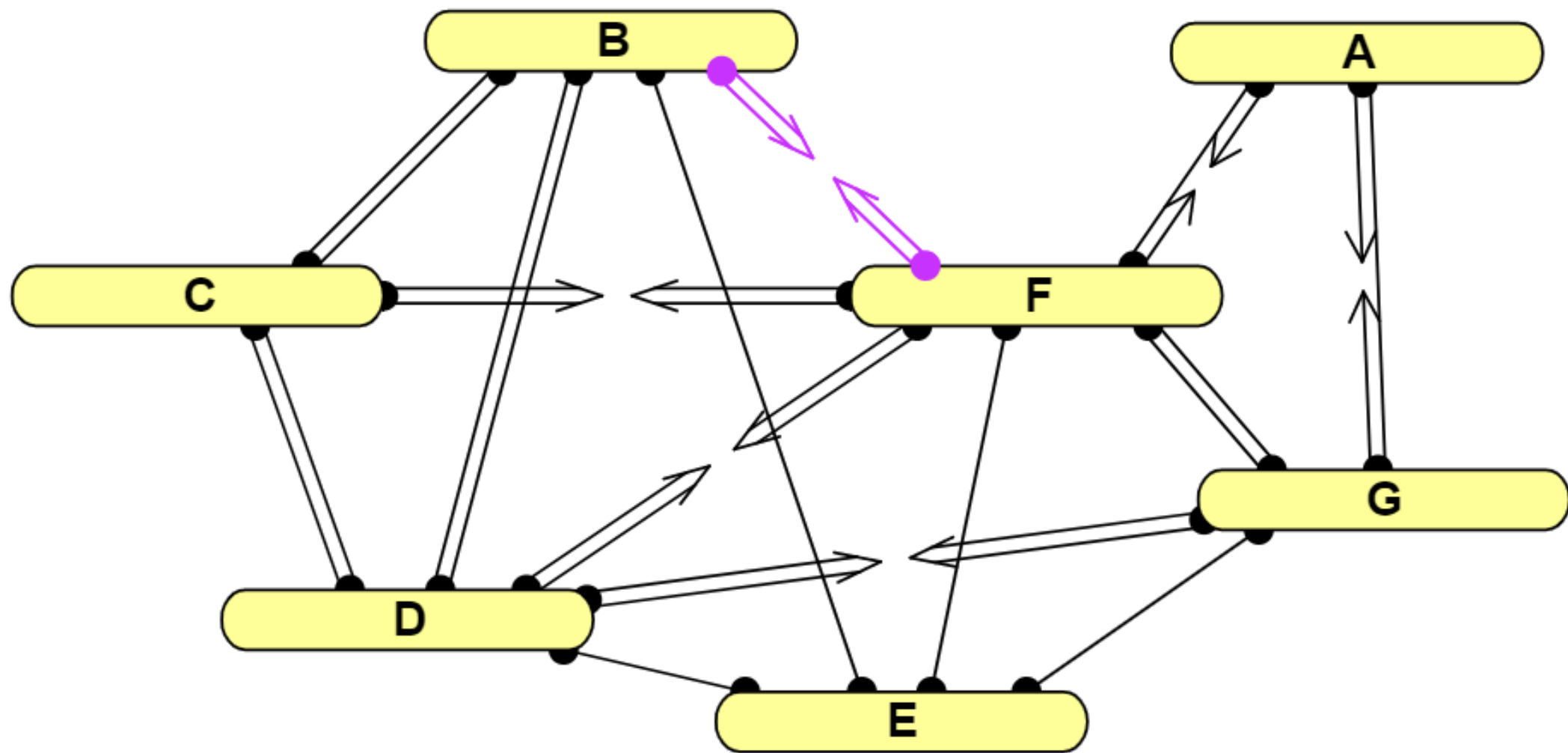
ambivalente relatie

matige relatie

conflict relatie

Aangrijpingspunt voor interventies bij triades

Begin niet in het centrum van het conflict, maar net ernaast

Versterk meervoudige partijdigheid:

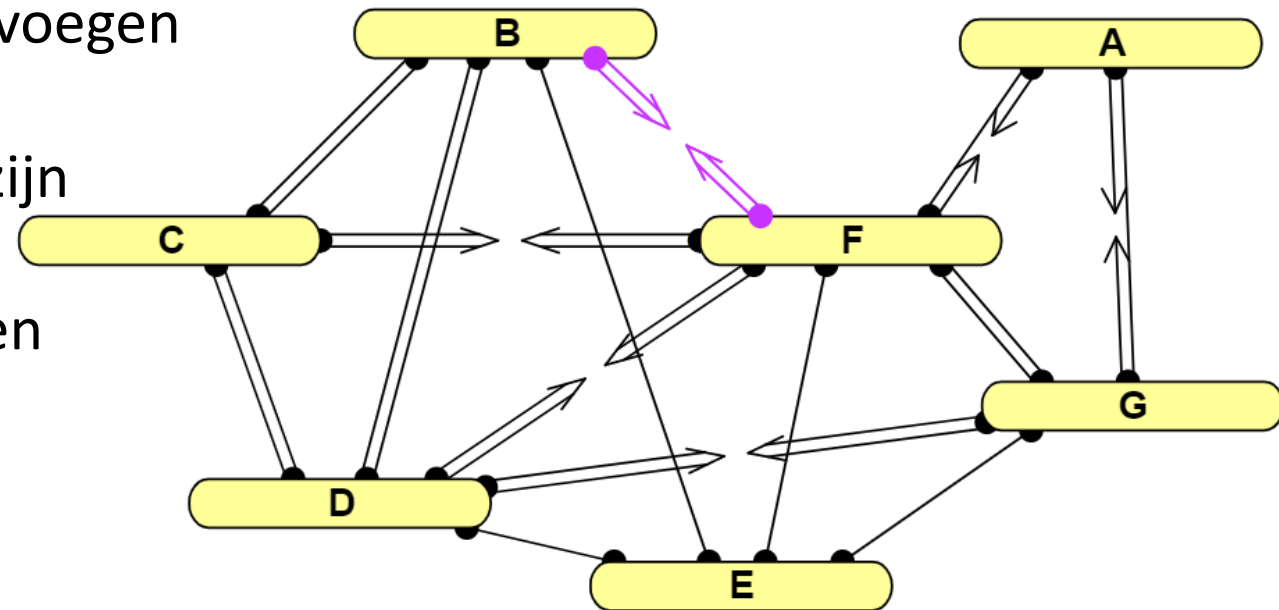
- * Door de rol van meervoudige partijdige actoren te versterken
- * Door meervoudig partijdige mensen toe te voegen

Maak verbindingen waar geen verbindingen zijn

Maak relaties lossier die te hecht zijn geworden

Benut (kleine) verschillen:

wie binnen een coalitie zou het eerst geneigd zijn om een stap te zetten?

Hoe maken we taal voor de *tussenruimte*?

Patroontaal

Spelregeltaal

Streepjestaal

De spin Sebastiaan

Hoe zou het zijn om een spin te zijn?

Een ding is zeker:
wij hebben veel te winnen
als wij zouden leven als de spinnen.
Want zij beheersen de tussentaal
vele malen beter
dan wij allemaal.

